NOVELE LEGISLATIVE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI SOCIALE A COPILULUI ȘI FAMILIEI CU COPII[1]

LEGISLATIVE NOVELTIES IN THE FIELD OF SOCIAL PROTECTION OF CHILDREN AND FAMILIES WITH CHILDREN

CZU: 349.3:[364-787.32-053.2 + 316.36]

DOI:https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.18

Oxana CHISARI-LUNGU[2]

ABSTRACT. *A democratic and prosperous society can exist thanks to the promotion of effective social protection mechanisms for children and families with children. In the Republic of Moldova, this protection is ensured through the social insurance and social assistance systems. They include both cash benefits and social services intended for children and families with children. A good functioning of these mechanisms depends on the social policy promoted by the state at a certain stage of development.*

Keywords: *social protection, social assistance, social insurance, benefits, allowances, social services*

REZUMAT. *O societate democratică și prosperă poate exista grație promovării mecanismelor eficiente de protecție socială a copilului și a familiei cu copii. În Republica Moldova această protecție este asigurată prin sistemele de asigurare socială și asistență socială. Acestea încadrează atât prestațiile bănești cât și serviciile sociale destinate copilului și familiei cu copii. O bună funcționare a acestor mecanisme depinde de politica socială promovată de către stat, la o anumită etapă de dezvoltare.*

Cuvinte-cheie: *protecție socială, asistență socială, asigurare socială, prestații, indemnizații, servicii sociale.*

La toate etapele de dezvoltare a societății umane, aceasta s-a preocupat, mai mult sau mai puțin, de nivelul de bunăstare a membrilor săi. Încă în 1750 î. Hr., Codul regelui Hammurabi prevedea obligaţia poporului de a-i ajuta pe cei ce sunt în suferinţă, iar în anul 300 î. Hr. în China „Analectele" lui Confucius declară oamenii fiinţe sociale şi se afirmă că pot spera la o formă de simpatie, ca expresie de ajutorare a celor nevoiaşi. [1, p. 30]

Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă în art. 22 dreptul la securitate socială, [2] iar art. 47 din Constituția Republicii Moldova, garantează dreptul la asistență și protecție socială. [3]

[1] Comunicare elaborată în baza Proiectului Instituțional „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului" în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

[2] Oxana CHISARI-LUNGU, Universitatea de Stat din Moldova, ORCID: 0009-0006-8100-5939, chisarioxana@gmail.com

În doctrină, asistența socială și asigurarea socială se identifică ca două elemente constitutive ale sistemului de protecție socială abordat *stricto senso.* [4, p. 24] Asigurarea socială este destinată, de regulă, beneficiarilor, aflați în situație de risc social, care anterior au achitat contribuții de asigurări sociale de stat. Spre deosebire de aceasta, asistența socială este orientată spre persoanele sau familiile aflate în situații de risc sau cele predispuse de a nimeri într-o astfel de situație, care nu au achitat contribuții.

Riscurile sociale constituie evenimentele previzibile sau imprevizibile, a căror survenire condiţionează incapacitatea temporară sau totală de muncă şi, drept rezultat, diminuarea sau pierderea surselor de venit, precum şi evenimentele care necesită venituri suplimentare sau alte forme de asistenţă sau asigurare socială. [5, p. 29]

Cu referire la copil și la familia cu copii, atât la nivel internațional cât și la nivel național există multiple reglementări menite să favorizeze protejarea acestora. În 1994, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la drepturile copilului, care a fost înlocuită de o nouă lege abia la sfârșitul anului 2023. [6] În anul 2001 intră în vigoare noul Cod al Familiei, care conține multiple reglementări menite să protejeze copilul și familia. [7] Aceste reglementări generale sunt urmate de multiple acte normative destinate anumitor categorii de copii sau familii cu copii. Cele mai frecvente riscuri sociale care afectează copilului sunt prevăzute în art. 8 al Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Printre acestea se evidențiază: violența, neglijența, vagabondajul, cerşitul, prostituţia, lipsa de îngrijire şi supraveghere din partea părinţilor din cauza absenţei acestora de la domiciliu din motive necunoscute, decesul părinților, refuzul părinților de a-și exercita obligaţiile părinteşti privind creşterea şi îngrijirea copilului, abandonul, instituirea în privința unuia dintre părinții copilului a unei măsuri de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă), riscul de a comite infracțiuni sau aflarea copilului în conflict cu legea, calitatea de victimă a infracțiunii a copilului. Acest act legislativ are menirea de identificare a mecanismelor clare de intervenție a statului și a altor actori responsabili, în cazul aflării copiilor într-o stare de dificultate. [8]

Având în vedere multitudinea categoriilor de copii și familii cu copii aflați în dificultate, organele competente ale Republicii Moldova au reacționat prin adoptarea, la diferite etape, a regulamentelor de activitate și standardelor minime de calitate pentru diverse servicii sociale.

Serviciile sociale sunt parte componentă a sistemului de asistență socială și constituie activități, mecanisme, instrumente utilizate în vederea protecției copilului și familiei cu copii. Printre cele mai importante servicii sociale care s-au dezvoltat în Republica Moldova identificăm: Casa de copii de tip familial, Asistența parentală profesionistă, Casa comunitară pentru copii în situație de risc, Centrul de plasament pentru copiii separați de părinți, etc. Acestea au menirea de a menține copilul în familia naturală, iar în caz de imposibilitate, oferă acestuia oportunitatea de a se afla

în alte familii sau în instituții de plasament mici. Dezvoltatreea acestor servicii a constituit esența reformei sistemului rezidențial vechi, care presupunea plasamentul copiilor rămași fără ocrotire părintească, a copiilor cu dizabilități și a altor categorii de copii în instituții foarte mari. Acestea din urmă nu permiteau dezvoltarea armonioasă a personalității copilului.

Reeșind din cele expuse, considerăm că deși în Republica Moldova s-au realizat multiple reforme în vederea dezinstituționalizării copiilor, la etapa actuală serviciile sociale de tip familial nu sunt suficient finanțate și considerăm oportun ca serviciul Casă de copii de tip familial și serviciul Asistență parentală profesionistă să fie reformate și să cadă sub incidența acelorași reglementări. Argumentul îl constituie similitudinea acestor două servicii din perspectiva acțiunilor desfășurate în favoarea copilului. Și în cazul Casei de copii de tip familial, și în cazul Asistenței parentale profesioniste copiii sunt plasați în familii pregătite pentru oferirea acestor servicii.

O altă lacună se identifică în cazul copiilor cu dizabilități. Deși conform reglementărilor legale în țara noastră s-a realizat și continuă să se realizeze incluziunea educațională la diferite niveluri a acestor categorii de copii, în realitate părinții sau alți reprezentanți legali se confruntă cu diverse bariere de natură administrativă, birocratică sau chiar umană. Considerăm oportun de a identifica mecanisme clare de intervenție în caz de neacceptare a copiilor cu dizabilități, apți pentru școlarizare, în instituțiile de învățământ.

În vederea protecției eficiente a copilului și a familiei cu copii și promovării natalității, legislația Republicii Moldova mai stabilește și un șir de prestații bănești. Printre acestea evidențiem: indemnizația de maternitate, [9] indemnizația unică la nașterea copilului; indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani; indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, conform opțiunilor – în cazul persoanelor asigurate; indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină. [10] De asemenea, în scopul protecției minorilor aflați în dificultate sunt stabilite: prestațiile sociale pentru asigurarea creșterii și îngrijirii copiilor plasați în serviciile tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial; indemnizaţia lunară pentru întreţinerea copilului adoptat; indemnizaţia pentru continuarea studiilor, copiilor rămaşi temporar fără ocrotire părintească și copiilor rămași fără ocrotire părintească, precum şi pentru tinerii care, până la împlinirea vârstei de 18 ani, deţineau statutul de copil rămas fără ocrotire părintească, care îşi continuă studiile în instituţii de învăţământ profesional tehnic şi în instituții de învățământ superior; indemnizația zilnică pentru copiii cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească și de copil rămas fără ocrotire părintească, plasați în servicii de plasament de tip familial, în serviciul social Casă comunitară pentru copii în situație de risc și în serviciul social Centru de plasament pentru copiii separați de părinți, care sunt încadrați în instituții de învățământ, începând cu clasa a cincea și până la atingerea vârstei de 18 ani. [11]

Discutând despre novele legislative, evidențiem că în ultima perioda au fost introduse modificări în legislația care reglementează indemnizația de maternitate. Aceasta este o prestație bănească oferită doar persoanelor asigurate. De acest drept beneficiază asiguratele, soțiile aflate la întreținerea soților asigurați și șomerele care s-au aflat la evidență în instituțiile medico-sanitare din Republica Moldova. Dacă anterior, indemnizația de maternitate se calcula din venitul asigurat al asiguratei sau al soțului acesteia, dacă femeia se afla la întreținerea lui, începând cu data de 01.03.2023 indemnizația de maternitate se calculează din venitul asigurat al unuia dintre soți, care va determina un cuantum mai mare al indemnizației de maternitate. O altă modificare, intrată în vigoare tot la această dată, permite femeii care realizează venit asigurat să beneficieze și de indemnizația de maternitate. [9, art. 16]

Sunt importante și modificările ce vizează indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, acordată persoanelor asigurate. Conform modificărilor introduse la 01.01.2021, unul dintre părinții asigurați, care îndeplinește condițiile de realizare a stagiului de cotizare, prevăzut de lege, [9, art. 7] are dreptul la indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani conform următoarelor opțiuni: din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate și până la data împlinirii vârstei de 3 ani a copilului; din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate pentru o perioadă de 24 de luni (pentru perioada după expirarea celor 24 de luni și până la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului, indemnizația lunară pentru creșterea copilului nu se acordă); din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate pentru o perioadă de 12 luni (pentru perioada după expirarea celor 12 luni și până la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului, indemnizația lunară pentru creșterea copilului, de asemenea, nu se acordă). Aceste reglementări oferă părinților posibilitatea de a alege cea mai favorabilă opțiune cu referire la termenul de achitare a acestei indemnizații, dar și cu referire la mărimea acesteia. [9, art. 18]

Un alt drept a fost acordat începând cu 01.10.2022, tuturor copiilor până la vârsta de 2 ani. Aceștea beneficiază de o indemnizație de 1000 lei, indiferent de statutul părintelui în calitate de persoană asigurată sau neasigurată. [10]

Concluzionând în privința celor relatate, reiterăm asupra necesității majorării finanțării serviciilor sociale destinate copilului și familiei cu copii, dar și a majorării prestațiilor bănești destinate acestor categorii de beneficiari. Totodată, evidențiem importanța reformei sistemului de asistență socială RESTART, [12] care derulează în Republica Moldova și cu siguranță, va facilita identificarea noilor mecanisme de protecție socială a copilului și a familiei cu copii.

Referințe bibliografice:

1. BULGARU M., DILION M. Concepte fundamentale ale asistenţei sociale. Chişinău: USM, 2000

2. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948, intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 30.12.1998.
3. Constituția Republicii Moldova, nr. 1, din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 78.
4. МАЧУЛЬСКАЯ Е.Е., ДОБРОМЫСЛОВ К.В. Право социального обеспечения: Учебное пособие + Практикум. – Москва: Книжный Мир, 2006. 400 p.
5. ODINOKAIA Ina. Riscul social – generatorul raporturilor de protecție socială, Revista Națională de Drept, nr. 7, iulie 2009, p. 29-32.
6. Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30 noiembrie 2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 488-491.
7. Codul Familiei al Republicii Moldova nr. 1316 din 26 octombrie 2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 47-48.
8. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140 din 14 iunie 2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 104.
9. Legea privind indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestaţii deasigurări sociale nr. 289 din 22 iulie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170.
10. Hotărârea Guvernului RM, cu privire la indemnizaţiile adresate familiilor cu copii, nr. 1478, din 15.11.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 154-157.
11. Legea privind prestaţiile sociale pentru copii nr. 315 din 23 decembrie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 19-23.
12. Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate. https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/05/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala_FINAL-1.pdf [Accesat: 10.12.2023].